

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

УДК 342.9:351.74

DOI 10.32782/2523-4269-2023-85-47-53

Болоташвілі Зураб Ушангович,

кандидат технічних наук, доцент,

(Луганський навчально-науковий інститут

Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Івано-Франківськ)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0362-6768>

Головков Олександр Миколайович,

кандидат юридичних наук

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4649-539X>

Бур'ян Ігор Володимирович,

старший викладач

(Луганський навчально-науковий інститут

Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Івано-Франківськ)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3473-0166>

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

Статтю присвячено дослідженню окремих особливостей застосування поліцейських превентивних заходів. У процесі викладу основного матеріалу наголошується, що правова визначеність системи поліцейських превентивних заходів, розуміння всіма учасниками суспільних відносин їх мети та сутності є запорукою злагодженою роботи поліції та населення. Підкреслено, що надання саме поліцейських послуг є новим вектором розвитку головного правоохоронного органу нашої країни. Вказано, що превентивні заходи можна розглядати як допоміжні інструменти в забезпеченні виконання покладених на Національну поліцію України завдань. Головним напрямом застосування превентивних заходів є запобігання та профілактика правопорушень. Доведено, що поліцейські превентивні заходи застосовуються не виключно у зв'язку з учиненням особою правопорушення, проте зазначено, що окремі елементи примусу містяться в таких превентивних заходах, як пере-

вірка документів особи, поверхнева перевірка, обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи.

Ключові слова: поліція, послуги, превентивні заходи, поверхнева перевірка, поліцейське піклування.

Постановка проблеми. Національна поліція України, проходячи етап становлення, повинна бути весь час зорієнтована на інтереси громадськості, а законодавство про діяльність поліції має бути доступним для громадськості, досить зрозумілим і точним та в разі необхідності супроводжуватися чітким підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступним і зрозумілим для громадськості [1, с. 103]. Національна поліція України контактує з населенням переважно під час застосування поліцейських превентивних заходів. Завдяки останнім здійснюється як виявлення вчинених правопорушень, так і запобігання вчиненню нових. Система поліцейських превентивних заходів є системою інструментів впливу на населення задля забезпечення законслухняної поведінки осіб, здійснення позитивного впливу в напрямі попередження адміністративних і кримінальних правопорушень. Отже, досконала та чітко визначена в правовому сенсі система превентивних заходів покликана зміцнити взаємодію населення та поліції задля досягнення спільної суспільно корисної мети. Правова визначеність системи поліцейських превентивних заходів, розуміння всіма учасниками суспільних відносин їх мети та сутності є запорукою злагодженої роботи поліції та населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти застосування превентивних поліцейських заходів були предметом дослідження таких учених, як О. А. Банчук, О. А. Будь, Д. С. Денисюк, Л. П. Коваленко, В. А. Коврах, О. В. Кузьменко, О. Г. Циганов, В. В. Чумак та інші. Досліджуючи цю тематику, учені не акцентували достатньо уваги на превентивних заходах саме як на системі засобів взаємодії Національної поліції України та населення. Вбачається, що окремої уваги також потребує дослідження проблемних аспектів таких превентивних заходів, як поверхнева перевірка та поліцейське піклування.

Мета статті – здійснити правовий аналіз поліцейських превентивних заходів як системи взаємодії населення та Національної поліції України, дослідити особливості застосування окремих із них.

Виклад основного матеріалу. Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки й порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2]. Надання саме поліцейських послуг є новим вектором розвитку головного правоохоронного органу нашої країни. Оскільки саме «надання послуг» змінює філософію поліцейської діяльності, перетворює її з державного озброєного органу виконавчої влади в орган влади, який служить суспільству шляхом надання послуг відповідно до своїх повноважень.

Цю думку підтримує Д. С. Денисюк який підкреслює, що запровадження терміна «поліцейські послуги» для характеристики завдань Національної поліції свідчить про намагання змінити філософію цього виду пра-

воохоронного органу – трансформувати його функції з контрольно-репресивних на сервісні [1, с. 101].

У розділі II Закону України «Про Національну поліцію» вказано принципи діяльності поліції, а саме: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність [2].

У межах цього дослідження становлять науковий інтерес положення принципу верховенства права в діяльності поліції, відповідно до яких людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Варто зауважити, що принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та, на нашу думку, є одним з основоположних принципів діяльності поліції.

Дотримання основоположних прав осіб і свобод у тому вигляді, у якому вони закріплені в Європейській конвенції про права людини як завдання поліції, є, напевне, головною суттєвою рисою органів Національної поліції України, що стоїть на службі суспільства, керованого верховенством права. Ця мета передбачає не тільки окремий обов'язок із захисту цих прав, а й наявність обмежень у діяльності поліції під час виконання інших завдань [1, с. 101].

На сьогодні запобігання злочинності – головний напрям діяльності держави й суспільства в боротьбі з цим явищем. «Силовим» компонентом виконавчої влади будь-якої держави є поліція, призначена для виконання правоохоронних функцій [3, с. 96]. Основними завданнями поліції є забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини й інтересів суспільства та держави, належне виконання яких залежить насамперед від чіткого визначення функцій і повноважень цього органу. Визначивши поліцію як суб'єкт реалізації правоохоронної функції, держава наділила її низкою специфічних засобів впливу примусового та превентивного характеру. Саме застосування поліцейських заходів охоплює значну частину роботи поліцейських і вимагає деталізації порядку їх застосування. Особливу увагу варто приділяти саме превентивним поліцейським заходам, оскільки від розробленості механізму їх реалізації залежить кількість правопорушень у різних сферах суспільного життя [4, с. 87].

Система превентивних поліцейських заходів, які застосовують підрозділи Національної поліції України, є надзвичайно складним і комплексним інститутом адміністративного права, який визначається як сукупність адміністративно-правових засобів, прийомів впливу на суспільні відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності органів Національної поліції України, які мають превентивний характер, їх реалізація можлива суто в межах та на підставі правових норм, визначених Законом України «Про Національну поліцію», іншими нормами адміністративного законодавства України (відомчими нормативними актами України), за допомогою яких у процесі виконання покладених на поліцію повноважень можливе досягнення бажаного результату поліцейської діяльності – охорона прав і свобод людини, гарантування публічної безпеки і порядку, протидія злочинності [5, с. 64].

У ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію» встановлено загальні вимоги, які застосовуються до всіх поліцейських заходів. Так, поліцейський захід визначається як дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [2]. Також до загальних правил застосування поліцейських превентивних заходів можна зарахувати умову, за якої будь-який поліцейський захід (зокрема, превентивний) має відповідати таким параметрам, як законність, необхідність, пропорційність та ефективність.

Сучасна вітчизняна правова регламентація застосування поліцейських превентивних заходів та заходів примусу відповідає міжнародним стандартам діяльності правоохоронних органів. Так, ключовими актами, що містять міжнародні стандарти діяльності поліції, є: Кодекс поведінки службовців органів правопорядку ООН від 1979 р., Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 р., Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» від 1979 р., Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам – учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 2001 р. Вагоме значення мають також прецедентне право Європейського суду з прав людини, Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи, висновки та інші документи Комісара Ради Європи з прав людини. Майже в кожному з цих документів наголошується на тому, що здійснення поліцейських повноважень, зокрема застосування сили, засобів примусу і зброї, повинно регулюватися законом і відповідати принципу пропорційності [6, с. 331]. Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди [2].

Поліцейський захід є законним виключно в разі, якщо він визначений чинним законом. Поліцейський має право застосовувати лише ті заходи, які передбачені законом. Поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так й іншим особам. Поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції. Поліцейський захід має бути припиненим, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності в подальшому застосуванні такого заходу [2].

О. А. Банчук пише, що істотно змінилася регламентація процедури застосування поліцейських заходів і спецзасобів: якщо раніше таке регулювання відбувалося переважно на підзаконному рівні, то зараз відповідні процедури встановлені в Законі, завдяки чому зменшено ризик для зловживань з боку правоохоронців [6, с. 332].

Відповідно до національного законодавства поліція має право застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка й огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;

5) вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території;

6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;

7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;

8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування [2].

Підкреслюємо, що Національна поліція України як державний орган має право застосовувати лише ті засоби та в той спосіб, що визначені Законом. Так, застосування превентивних заходів, які не передбачені вищевказаним переліком, перебувають під забороною.

Національне законодавство містить досить чіткі положення щодо порядку та меж застосування поліцією превентивних і примусових заходів. Варто зазначити, що єдиною спільною ознакою застосування таких заходів є наявність підстав уважати, що особа вчиняє тривале, продовжуване чи закінчене правопорушення. Найефективнішим способом зменшення різних за напрямом правопорушень є насамперед запобігання їм, тобто виключення самої можливості доведення незаконного наміру до кінця [7, с. 63]. Наголошуємо на тому, що поліцейські превентивні заходи застосовуються не виключно у зв'язку з учиненням особою правопорушення. Наприклад, такі превентивні заходи, як опитування, зупинення транспортного засобу, застосування технічних приладів, поліцейське піклування тощо, можуть застосовуватися до осіб, які не вчинили й не мають наміру вчинити правопорушення.

Уважаємо за необхідне здійснити поділ поліцейських превентивних заходів за критерієм наявності в процедурі їх застосування примусу. Вбачається, що окремі елементи примусу містяться в таких превентивних заходах, як перевірка документів особи, поверхнева перевірка, обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи. На нашу думку, усі інші превентивні поліцейські заходи майже позбавлені елементів примусу та мають виключно попереджувальний характер.

О. А. Будь зазначає, що превентивні поліцейські заходи не містять елемента покарання особи, до якої їх вживають. Їх застосуванням здебільшого забезпечується виявлення й запобігання правопорушенням, завдяки чому здійснюється профілактичний (превентивний) вплив. Сутність профілактичного впливу превентивних поліцейських заходів полягає в тому, щоб, по-перше, не допустити протиправної поведінки з боку конкретних осіб, які до такої поведінки схильні, по-друге, усунути причини вчинення правопорушень, створити умови, що внеможливають протиправну поведінку [5, с. 64].

Вважаємо за доцільне зупинитися на проблемних аспектах окремих превентивних поліцейських заходів, які є відносно новими для національної системи превентивних заходів та передбачають специфічні підстави та умови застосування. Так, поява поліцейського піклування стала новим явищем у системі поліцейських заходів превентивного характеру.

Відповідно до ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

- 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;
- 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;
- 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточенню або собі;
- 4) особи, яка перебуває в публічному місці й унаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточенню або собі [2].

Окремі аспекти поліцейського піклування містив Закон «Про міліцію», який утратив чинність. Відповідно до цього Закону, міліція мала право затримувати: неповнолітніх осіб віком до 16 років, які залишилися без опікування; осіб, які перебували в громадських місцях у стані сп'яніння, якщо їх вигляд ображав людську гідність і громадську мораль або якщо вони втратили здатність самостійно пересуватися; осіб, які мають ознаки вираженого психічного розладу і створюють у зв'язку з цим реальну небезпеку для себе й оточення тощо [8]. Отже, окремі елементи сучасного поліцейського піклування можна знайти і в попередньому законі «Про міліцію». Однак у вищеперелічених випадках ішлося саме про застосування затримання та утримання осіб у спеціально відведених приміщеннях, що важко назвати піклуванням. Призначенням поліцейського піклування є саме надання послуг у вигляді допомоги особам, які її потребують, та не має тягнути за собою будь-які санкції у вигляді затримання чи притягнення до відповідальності. Саме в цьому і полягає суттєва відмінність поліцейського піклування як послуги, від затримання особи та притягнення її до відповідальності.

Піклування та надання послуг є дещо схожими видами діяльності щодо надання допомоги. Однак на відміну від надання поліцейської послуги, під час здійснення поліцейського піклування особі надається допомога, створюються необхідні умови навіть у випадках, коли така особа не звертається за наданням цієї допомоги або й відмовляється від неї, з огляду на що до цієї особи з боку поліцейських застосовують превентивні заходи, які обмежують певні права і свободи людини, щоб зазначена особа отримала відповідні блага, корисні результати [9, с. 128]. Застосовуючи поліцейське піклування, працівники поліції керуються насамперед тим, що життя та здоров'я людини визнаються в нашій країні найвищою соціальною цінністю. Виключно з міркувань поваги до особистості у визначених законом випадках застосовується поліцейське піклування, а в окремих випадках навіть проти волі такої особи.

Наслідки поліцейського піклування залежать від суб'єкта, до якого цей захід застосовується: неповнолітніх осіб треба передавати батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам чи органам опіки та піклування; особу з психічним розладом передають відповідному закладу, а особу в стані сп'яніння доставляють у спеціальний лікувальний заклад або до місця проживання [6, с. 333]. О. В. Кузьменко зазначає, що під час виявлення особи, яка в стані сп'яніння втратила можливість пересуватися, виникає неоднозначна ситуація, а саме: до цієї особи є можливість застосувати поліцейське піклування, тоді як КУпАП зобов'язує поліцейських притягнути зазначену особу до адміністративної відповідальності за ст. 178. Автор підкреслює, що є незрозумілим, де межа між поліцейською послугою

та караністю за порушення громадського порядку та встановленого порядку управління [10, с. 200]. У такому разі застосування того чи того заходу має залежати від обставин конкретної ситуації. Уважаємо, що застосування поліцейського піклування є недопустимим разом з притягненням особи до адміністративної відповідальності за одне й те саме діяння.

Запровадження поліцейського піклування, зокрема щодо осіб, які внаслідок сп'яніння втратили здатність самостійно пересуватися чи створюють реальну небезпеку оточенню, відповідає європейським стандартам і положенням Конституції України. Крім того, така новела здатна зробити свій внесок у розбудову відносин між поліцією та громадянами на засадах довіри [6, с. 334].

Наступним поліцейським заходом, на якому варто зосередити увагу, є поверхнева перевірка. Попередній Закон «Про міліцію» містив окремі положення такого превентивного заходу, як поверхнева перевірка. Так, відповідно до ст. 11 цього Закону, міліція мала право: проводити огляд затриманих осіб, речей, що є при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або використані на шкоду їх здоров'ю; у випадках, передбачених законом, складати протоколи про адміністративні правопорушення, проводити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення [8]. Вітчизняний законодавець систематизував та вдосконалив вищевказані положення, втіливши їх у зміст ст. 34 «Поверхнева перевірка» Закону України «Про Національну поліцію».

На сьогодні під поверхневою перевіркою розуміється здійснення візуального огляду особи, проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальний огляд речі або транспортного засобу [2]. Отже, поліцейський має право «поверхнево перевіряти»: особу, речі, транспортний засіб.

Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки осіб може зупиняти та/або оглядати їх, якщо є достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб [2].

Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу виключно в разі:

- 1) якщо є достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі перебуває правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;
- 2) якщо є достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі міститься річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо є достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або перебуває в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку [2].

Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

О. А. Банчук наголошує, що за своїм змістом такі повноваження наближають цей поліцейський захід до

огляду чи обшуку, проте вимоги про необхідність отримання дозволу суду немає. Це суперечить принципу недоторканності права власності, який також відображений у ст. 30 Конституції України. Згідно з цим принципом не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду. Оскільки транспортний засіб в Україні визнається «іншим володінням особи», підстави та умови проведення поверхової перевірки мали б бути аналогічними до тих, які застосовують при огляді [6, с. 334]. Не можемо повністю погодитися з позицією автора, оскільки під час застосування превентивного заходу «поверхнева перевірка» йдеться не про проникнення до іншого володіння, а лише про візуальний огляд виключно за наявності законних підстав. Такий візуальний огляд має здійснюватися без проникнення до транспортного засобу, тобто проводитися ззовні.

Є й інші погляди щодо цього питання. Так, Л. П. Коваленко на підставі аналізу сучасного стану суспільних відносин в умовах проведення антитерористичної операції (*на сьгодні – повномасштабного вторгнення РФ* – курсив автора), що спричинило вільний обіг зброї в державі, посилення криміногенної обстановки, констатує, що положення нормативно-правових актів органів виконавчої влади повинні бути переглянуті та змінені з метою їх пристосування до сучасного стану речей [7, с. 63]. В. А. Коврах стверджує, що застосування поверхової перевірки набуло особливого значення в умовах воєнного стану, адже саме цей поліцейський захід дає можливість виявляти кримінальні правопорушення та осіб, винних у їх вчиненні, безпосередньо зумовлених воєнними діями в Україні, а саме: 1) осіб, які є представниками іноземних військових формувань, «колаборантів», вчиняють військові злочини; 2) перевезення (перенесення) речей, обіг яких заборонений; використання речей або транспортних засобів як знаряддя вчинення правопорушення тощо [11, с. 278]. Погоджуючись з такими позиціями авторів, зазначимо, що такий дієвий та необхідний у сьогоднішніх умовах поліцейський превентивний захід, як поверхнева перевірка, якщо й потребує вдосконалення, то виключно в напрямі встановлення окремого виду відповідальності у разі непокори законній вимозі поліцейського щодо відкриття кришки багажника та/або дверей салону чи відмови поліцейському на його законну вимогу самостійно показати вміст особистих речей або транспортного засобу.

О. А. Банчук зауважує, що як мінімум дві підстави поверхової перевірки є непропорційними та підлягають виключенню із Закону – це існування достатніх підстав вважати, що в транспортному засобі міститься річ, обіг якої заборонено чи обмежено, та наявність достатніх підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або перебуває в тому місці, де може бути вчинено кримінальне правопорушення. За наявності зазначених підстав поліція повинна проводити не поверхневу перевірку, а огляд, передбачений кримінальним процесуальним законодавством [6, с. 335]. В окремих випадках, у мирний час такі пропозиції можуть виглядати слушним. Однак в умовах сьогодення, в умовах воєн-

ного стану такі пропозиції надто ускладнять процес поверхової перевірки, а в окремих випадках зроблять її майже неможливою. Вважаємо, що внесення таких змін до чинного законодавства негативно вплине на ефективність застосування поверхової перевірки як превентивного заходу.

Висновки. Правова визначеність системи поліцейських превентивних заходів, розуміння всіма учасниками суспільних відносин їх мети та сутності є запорукою злагодженої роботи поліції та населення. Саме «надання послуг» змінює філософію діяльності поліції, перетворює її з державного озброєного органу виконавчої влади в орган влади, який служить суспільству шляхом надання послуг відповідно до своїх повноважень. На відміну від поліцейських заходів примусу, поліцейські превентивні заходи не мають карального характеру та здебільшого позбавлені примусу під час їх застосування. Превентивні заходи можна розглядати як допоміжні інструменти в забезпеченні виконання покладених на Національну поліцію України завдань. Головним напрямом застосування превентивних заходів є запобігання та профілактика правопорушень. Підкреслено, що Національна поліція України, як державний орган має право застосовувати лише ті засоби та в той спосіб, що визначені законом. Наголошено, що поліцейські превентивні заходи застосовують не виключно у зв'язку з учиненням особою правопорушення. Наприклад, такі превентивні заходи, як опитування, зупинення транспортного засобу, застосування технічних приладів, поліцейське піклування тощо, можуть застосовувати до осіб, які не вчинили й не мають наміру вчинити правопорушення. Визначено, що окремі елементи примусу містяться в таких превентивних заходах, як перевірка документів особи, поверхнева перевірка, обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи. Поява поліцейського піклування стала новим явищем у системі поліцейських превентивних заходів. Призначенням поліцейського піклування є саме надання послуги у вигляді допомоги особам, які її потребують, та не має тягнути за собою будь-які санкції у вигляді затримання чи притягнення до відповідальності. Під час застосування превентивного заходу «поверхнева перевірка» транспортного засобу йдеться не про проникнення до іншого володіння, а лише про візуальний огляд виключно за наявності законних підстав. Такий візуальний огляд має здійснюватися без проникнення до транспортного засобу, тобто проводитися ззовні. Такий дієвий та необхідний у сьогоднішніх умовах поліцейський превентивний захід, як поверхнева перевірка, потребує вдосконалення в напрямі встановлення окремого виду відповідальності у разі непокори законній вимозі поліцейського щодо відкриття кришки багажника та/або дверей салону чи відмови поліцейському на його законну вимогу самостійно показати вміст особистих речей чи транспортного засобу.

Перспективним напрямом подальших розвідок може бути дослідження особливостей застосування таких поліцейських превентивних заходів, як обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи.

Список використаних джерел

1. Денисюк Д. С. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 100–104.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 30.10.2023).
3. Чумак В. В. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення: досвід Грузії. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. № 2 (1). С. 95–101.
4. Будь О. А. Поліцейські заходи в системі засобів реалізації правоохоронної функції поліції. *Право і суспільство*. 2018. № 6 (2). С. 82–88.
5. Будь О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 3. С. 62–65.
6. Банчук О. А. Поліцейські заходи в контексті європейських стандартів. *Правова держава*. 2016. Вип. 27. С. 330–338.
7. Коваленко Л. П. Поліцейські заходи патрульної поліції. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. № 4. С. 59–64.
8. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. № 565-XII (Втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text> (дата звернення: 28.10.2023).
9. Циганов О. Г., Рибінська А. П. Поліцейські послуги як одна з форм поліцейської діяльності. *Наука і правоохорона*. 2018. № 4. С. 123–130.
10. Кузьменко О. В. Завдання Національної поліції України: проблеми правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 200–201.
11. Коврах В. А. Актуальні проблеми застосування поверхневої перевірки в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів* : матеріали конференції. Вінниця, 2023. С. 278–281. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f172e546-b466-49ef-ad7d-7e9be0beb93f/content> (дата звернення 27.10.2023).

References

1. Denysiuk, D.S. (2016) Zavdannya Natsionalnoi politzii Ukrainy: problemy zakonodavchoho zakriplennia [Tasks of the National Police of Ukraine: problems of legislative consolidation]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 8. S. 100–104 [in Ukrainian].
2. Pro Natsionalnu politziiu [About the National Police]: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 r. № 580-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (data zvernennia: 10.09.2023) [in Ukrainian].
3. Chumak, V.V. (2015) Preventyvni zakhody reahuvannia politzii na pravoporushennia: dosvid Hruzii [Preventive measures of police response to crime: Georgia's experience]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky*. 2 (1). S. 95–101 [in Ukrainian].
4. Bud, O.A. (2018) Politseiski zakhody v systemi zasobiv realizatsii pravookhoronnoi funktsii politzii [Police measures in the system of means of implementing the law enforcement function of the police]. *Pravo i suspilstvo*. 6 (2). S. 82–88 [in Ukrainian].
5. Bud, O.A. (2018) Kharakterystyka systemy preventyvnykh politseiskykh zakhodiv kriz pryzmu norm administratyvnoho zakonodavstva Ukrainy [Characteristics of the system of preventive police measures through the prism of the norms of the administrative legislation of Ukraine]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 3. S. 62–65 [in Ukrainian].
6. Banchuk, O.A. (2016) Politseiski zakhody v konteksti yevropeiskykh standartiv [Police measures in the context of European standards. Constitutional state]. *Pravova derzhava*. 27. S. 330–338 [in Ukrainian].
7. Kovalenko, L.P. (2016) Politseiski zakhody patrolnoi politzii [Police measures of the patrol police. Bulletin of Zaporizhzhya National University]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky*. 4. S. 59–64 [in Ukrainian].
8. Pro militsiiu [About the police]: Zakon Ukrainy vid 20.12.1990 r. № 565-XII (Vtratyv chynnist). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text> (data zvernennia: 28.10.2023) [in Ukrainian].
9. Tsyhanov, O.H., & Rybinska, A.P. (2018) Politseiski posluhy yak odna z form politseiskoi diialnosti [Police services as one of the forms of police activity]. *Nauka i pravookhorona*. 4. S. 123–130 [in Ukrainian].
10. Kuzmenko, O.V. (2016) Zavdannya Natsionalnoi politzii Ukrainy: problemy pravovoho rehuliuвання [Tasks of the National Police of Ukraine: problems of legal regulation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2. S. 200–201 [in Ukrainian].
11. Kovrach, V.A. (2023) Aktualni problemy zastosuvannia poverkhevoi perevirky v umovakh voiennoho stanu [Actual problems of the application of surface inspection in the conditions of martial law]. *Aktualni problemy suchasnoi nauky v doslidzhenniakh molodykh uchennykh, kursantiv ta studentiv: Materialy konferentsii*. Vinnytsia, S. 278–281. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f172e546-b466-49ef-ad7d-7e9be0beb93f/content> (data zvernennia 27.10.2023) [in Ukrainian].

Bolotashvili Zurab,

PhD, Associate Professor

*(Luhansk Educational and Scientific Institute
of the Donetsk State University of Internal Affairs, Ivano-Frankivsk)*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0362-6768>

Holovkov Oleksandr,

PhD in Law

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4649-539X>

Burian Ihor,

Assistant Professor

*(Luhansk Educational and Scientific Institute
of the Donetsk State University of Internal Affairs, Ivano-Frankivsk)*
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3473-0166>

SPECIAL FEATURES OF THE APPLICATION OF POLICE PREVENTIVE MEASURES

The article is devoted to the study of certain features of the application of police preventive measures. In the course of the presentation of the main material, it is emphasized that the legal certainty of the system of police preventive measures, the understanding of their purpose and essence by all participants in social relations is a guarantee of harmonious work of the police and the population. It is emphasized that the provision of police services is a new vector of development of the main law enforcement agency of our country. It is indicated that preventive measures can be considered as auxiliary tools in ensuring the fulfillment of the tasks assigned to the National Police of Ukraine. The main direction of the application of preventive measures is prevention and prevention of offenses. It has been investigated that police preventive measures are applied not only in connection with the commission of an offense by a person. For example, such preventive measures as questioning, stopping a vehicle, using technical devices, police custody, etc. can be applied to persons who have not committed and do not intend to commit an offense. The division of police preventive measures was carried out according to the criterion of presence in the procedure of their use of coercion. Separate elements of coercion are contained in the following preventive measures: checking a person's documents, surface check, restriction of movement of a person, vehicle or actual possession of a thing, penetration into a person's home or other property. It is noted that the emergence of police guardianship has become a new phenomenon in the system of preventive police measures. The purpose of police custody is to provide a service in the form of assistance to persons who need it and should not incur any sanctions in the form of detention or prosecution. It is indicated that during the application of the preventive measure "surface check" of the vehicle, it is not about intrusion into another property, but only about a visual inspection only if there are legal grounds. Such a visual inspection must be carried out without entering the vehicle, that is, carried out from the outside.

Key words: *police; services; preventive measures; surface inspection; police custody.*

Надіслано до редколегії 30.11.2023